

№39 "Қызылөзек" орта мектебі

2023-2024 ж оқу жылындағы логопедте тізімде тұрған оқушылармен жүргізілген жұмысқа ЕСЕП

Балаларды бақылау нәтижесінде биылғы оқу жылында логопедке бақылау жұмыстарының қорытындысы бойынша 9 бала тіркеуге алынды. Оның ішінде 1 бала мектепке дейінгі даярлық тобынан, 2 бала 1 сыныптан, 1 бала 2 сыныптан, 2 бала 3-ші сыныптан, 2 бала 4-ші сыныптан, 1 бала 5-ші сыныптан. Әр балаға жеке жұмыс жоспары құрылып, тіл кемістігі бар балалар тіркеуге алынып, түзету сабақтары жүргізілуде. Түзету сабағы аптасына 2 рет сөйлеу тілінде кемістігі бар балалармен жекелей және топтық сабақтар жүргізіледі. Оқушылардың барлығына жеке даму картасы толтырылған. Әр оқушыға сабақ жоспарлары құрылған. Ата-аналарымен келісімшарт толтырылып, балаларының сабаққа қатысуына келісімдерін берді. Мұғалімдермен және ата-аналармен тығыз байланыста жұмыс істеймін.

Жүргізілген педагог логопед маманының түзете – дамыту төмендегідей кезеңдермен өтті.

1. Диагностикалық кезең:

1. баланың психо-физиологиялық қалпын үнемі және жан-жақты зерттеу.
2. сөйлеу тілі бұзылыстарының әр түрлі деңгей формаларын зерттеу.
3. таным әрекеттерінің бұзылу белгілерін, деңгейін анықтау.

2. Коррекциялық дамыту кезеңі:

1. баланың даму қалпын ескере отырып қадамдылық бағытта оқыту процессін жүргізу.
2. түзете – дамыту жұмыстарына ата – аналарды енгізу, тығыз байланыста болу.
3. әр жас кезеңіне сәйкес танымдық әрекеттерін дамыту.
4. баланың сақталған компенсаторлық мүмкіншіліктерін зерттеп, анықтап, ескере отырып «Жеке Дамыту Бағдарламасын» құру.

3. Тәрбиелеу кезеңі:

Баланың отбасындағы, қоғамдық орындардағы мінез-құлқын, жеке тұлғаның қоршаған ортада өзін-өзі ұстауға, жаңа ортаға үйренуіне қажетті жағымды қасиеттерін тәрбиелеу.

Сөйлеу тіліндегі бұзылыстар түрі, құрылымы мен деңгейі:

Баланың сөйлеу тілін бұзылуын әртүрлі жаттығулар арқылы түзету жұмыстары логопедиялық сабақтарда жүргізілді. Логопедиялық түзету сабақтарының мақсаты: сөйлеу тілі бұзылған бастауыш оқушыларын анықтап, диагностикалық бақылау жүргізу арқылы білім беру және түзету жұмыстарын жүргізу.

Сөйлеу тілі бұзылған балаларға, атап айтқанда логопад балаларға жекелей және топтық сабақ кестелері, сабақ жоспарлары құрылды.

Сөйлеу тілі бұзылған оқушыларға сабақ жоспарлары баланың даму қабілетіне қарай бағыттталып құрылды.

Жалпы тілінің дамымауының әртүрлі деңгейіне байланысты құрылған жеке дамыту бағдарламасы бойынша қойылған төмендегідей мақсат-міндеттері:

- сөйлеу тілінің түсінуін қалыптастыру;
- еңжар және белсенді сөздік қорларын дамыту;
- белсенді сөйлеу тіліне ынталандыру дамыту;
- байланыстырып сөйлеу тілдерін дамыту, заттық және сюжеттік суреттер бойынша сөздер, сөйлемдер құрауға ынталандыру;
- артикуляциялық аппараттың икемдігін арттыру, қалыптаспаған дыбыстарды қоюға арнайы жаттығулар қатарын үйрету;
- сөйлеу тіліндегі қалыптасқан дыбыстарды толық анықтап, дыбыстарды қою және бекіту жұмыстарын жүргізу;
- сөйлеу тілінің лексикалық–грамматикалық құрылымын дұрыс қалыптастыру;
- фонематикалық қабылдау, есте сақтау, сараптау және талдау анализ синтез жүргізу;

Түзету сабақтарының нәтижесінде, балалар алғашқыға қарағанда берілген тапсырмаларды түсініп орындау, өз бетімен орындау, артикуляциялық жаттығуларды игеріп, сөздік қорларын жаңа сөздерімен толықтыру, кеңейту сияқты жетістіктерге қол жеткізуде.

Дислалия бұзылыстары бар балалармен келесі жұмыстар жүргізілді: Фонетикалық есту қабілетін дамыту үшін лексикалық тақырыптары мен дыбыстар дағдыларына байланыстырып айтылуы бойынша ерекшеліктерімен таныстырылды. Оқушылар тілдік емес дыбыстардан әуенді ойыншықтар, тұрмыстық шулар дыбыстарын ажыратып үйренді.

Белсенді еліктеп сөйлеу әрекетін дамыту жұмыстары жүргізілуде сөйлеу тілінің белсенді сөздік қорын дамыту үшін арнайы сұрақтармен байланыстырып сөздік қорлары кеңейуде. Сөйлеу тілінде «етістіктер»,

«есімдіктер», «зат есім», «сын есім», «есімшелерді» дұрыс қолданып үйренуде. Сөйлеу тілінің қарым – қатынастық сөздік қорын дамытуға «Бауырсақ», «Шалқан» ертегілерінің кейіпкерлеріне бөлініп, дауыс ырғағын өзгертіп үйренді. Сюжетті суреттер бойынша екі, үш құрылымды сөйлем құрап, үш – төрт сериялы сюжетті суреттерден әңгіме құрастырады. Дыбыстану қатарына келетін болсақ дауысты дыбыстар қатарын дұрыс айтылуын қадағаланып, «еріндік» [П], [Б], «бұғақтық» [Қ], [Ғ], «ызың» [Ш], [Ж], «ысқырық» [С], [З] дыбыстарына түзету жұмыстары жүргізілді. Артикуляциялық аппараттың қимыл-қозғалысын ескере отырып, балаға логопедиялық емдік-уқалау жасалды.

Ротацизм бұзылыстары бар балалармен келесі жұмыстар жүргізілді: жоғарыда айтылған логопедиялық түзете-дамыту жұмыстары толығымен қамтылып жатыр. Сөйлеу тілінің түсінуін дамытуға арнайы лексикалық тақырыптар алынды «Мектеп құралдары», «Жабайы аңдар» «Қыстайтын құстар», «Жәндіктер», «Тәуелсіздік күні», «Қанша мемлекеттік қор бар?», «Жыл мезгілдері» т.б. Бала тұрмыстық шуларды және жануарлардың дыбыстарын ажыратуға арналған жұмыс жүргізілді. Бет бұлшықеттеріне арналған емдік уқалау жоспарланып, жасалды. Артикуляциялық аппараттың қимыл-қозғалысын дамытуда бала мимикалық, ерінге және тілге арналған жаттығуларды жасап үйренуде. Сонымен бірге дыбыстар қатары аныкталып, оларды қоюға арналған артикуляциялық жаттығулар қатарын игерді. «Р» дыбысын қою барысында тілдің алдыңғы бөлігін альвеолаға тигізу, ажырату жүзеге асады. Кішкене шар тәрізді зондтың орнына мақта таяқшаларын немесе саусағын пайдалануға болады. Алдымен саусақты логопедтің өзі қозғайды, кейін бала өздігінен жасайды. Жаттығу кезінде тілдің тиісті орынға оралуын, тіл мен альвеол арасында тар санылау болуын бақылап отыру керек. Ақырында тілдің өздігінен тербелуіне альвеолдық Т немесе Д дыбыстарын фрикативтік Р дыбысымен тіркестірудің көмегі көп /др, ддр, тр, ттр/.

Бастапқы тілдің ұшы ғана тербелетін, тербеліс секундына 20 ретке жететін «ұсақ діріл» болып, қалыптастырылды.

Саусақтарының қимыл-қозғалыстарын дамыту мақсатында жаттығулар, ұсақ заттармен жұмыс, қарындашпен жұмыс түрлері кеңінен жүргізілді.

Лабдацизм бұзылыстары бар балалармен келесі жұмыстар жүргізілді: тілдің икемсіздігіне байланысты артикуляциялық жаттығулар қатары жасалды. Ол тілдің «қазықша» қалпын жасауға, оны жоғары күрек тіске тіреуге, бүйірден ауа жолын ашуға бағытталуға көмек берді. Артикуляциялық жаттығулар тілді кезекпен жалпайту немесе жіңішкерту, «күректей», «қазықтай» ұшымен төменгі, жоғарғы еріндерге тигізу, айналдыра жалау, тіс пен ерін арасын жалау, тілді тіс пен ерін арасында, жоғары-төмен жүгірту, тілді оң, сол ұрттарға кезек тигізіп ұстап үйренді.

Тұтықпа бұзылыстары бар баламен келесі жұмыстар жүргізілді: Тұтықпасы бар және ринологиялық балалармен көбінесе сабақта тренингтер

жүргізіп, рефлексия жасап тұлға туралы жалпы түсінік берілді, «Мен кіммін?» деген тақырыпта шығарма жазылды. Тұтықпасы бар балалармен сабақ барысында дұрыс тыныс алу, дем алу жаттығулары жасалды. Мысалы, «Көбелек ұшыру», «Мақта ұшыру», «Кеме», «Ат қалай шабады» артикуляциялық жаттығулар жүргізілді.

Түзету коррекциялық сабақтың барысында оқушылар дұрыс тыныс алуға, сөздің грамматикалық құрлымын түсінуге, сөз бен сөзді, сөйлем мен сөйлемді байланыстыруға (ЖТК бар бала) үйренді. Ал тұтықпасы бар оқушылардың сөйлеу кезіндегі тұтығулары бәсеңдеген, тек қобалжыса, асықса ғана тұтығып қалады.

№	АЖТ	Логопедиялық жұмыс кешені	Жетістіктер
1	Шүкір А	Дыбыс қою жұмыстары С, Ш, Ж, З, Л, Р, Т, Д	Ашық буынды сөздерді айтуда оң өзгеріс бар. С дыбысы мен Т, Д, Т дыбыстары қойылды. Бала сөйлеу барысында қатесіз қолданады. С және Л дыбыстарын жеке дыбыс ретінде айтады, ал бірнеше буынды сөздерде айтуда қиналады. Артикуляциялық жаттығуларды жасау сапасы артты. Жаттығуларды қатесіз немесе көмекпен орындайды. З және Ж дыбыстарын қою оны машықтандыру жұмыстары жүзеге асуда.
2	Сағындық А	С, Ж, Р, Л дыбыстарын қою, сөздігін молайту	Әр түрлі буынды сөздерді айтуда оң өзгеріс бар. С дыбысы мен Ж дыбысы қойылды. Бала сөйлеу барысында қатесіз қолданады. С және Ж дыбыстарын жеке дыбыс ретінде айтады, ал бірнеше буынды сөздерде айтуда қиналады. Артикуляциялық жаттығуларды жасау сапасы артты. Жаттығуларды қатесіз немесе көмекпен орындайды. Р және Л дыбыстарын қою оны машықтандыру жұмыстары жүзеге асуда. Сөздігін арттыру мақсатында сюжеттік суреттер арқылы жұмыстар жүргізіліп күрделі сөздерді түсіне бастады.
3	Ергеш Н	Дыбыс қою жұмыстары Ш, Ж, Р, Л	Артикуляциялық жаттығулардың нәтижесінде ш, ж дыбыстарын айтуы қалыптасты, сөздердің ортасынша, аяғында айтуы түзелді. Аталған

			дыбыстарды диктант жазуда қалыптасуына байланысты қателер жіберуі біршама азайды.
4	Шахризада Ф	Дыбыс қою жұмыстары Р, Л	Фатима дыбыс айтуда аталған дыбыстарды анық айтуға қалыптасты. Фонетикалық фонематикалық естуінің қалыптасуының нәтижесінде дыбыстарды ажыра біледі. Диктант жазу жұмыстарында дыбыстарды тек қана қатар келгенде ғана шатастырады.
5	Сағындық Р	С, Ж, Р, Л дыбыстарын қою,	С дыбысы мен Ж дыбысы қойылды. Бала сөйлеу барысында қатесіз қолданады. С және Ж дыбыстарын жеке дыбыс ретінде айтады, ал бірнеше буынды сөздерде айтуда қиналады. Артикуляциялық жаттығуларды жасау сапасы артты. Жаттығуларды қатесіз немесе көмекпен орындайды. Р дыбыстарын қою оны машықтандыру жұмыстары жүзеге асуда.
6	Бақытжанұлы Ғ	Сөздігін молайту	Түзету-дамыту жұмыстар барысында артикуляциялық аппараттың жұмысын нығайту үшін тыныс алу, артикуляциялық жаттығулар жасалды, қоршаған орта туралы ұғымы ұлғайды, математикалық қабілеттерінде ілгерілеушілік байқалды. Сөздігін арттыру мақсатында сюжеттік суреттер арқылы жұмыстар жүргізіліп күрделі сөздерді түсіне бастады.
7	Куаныш А	Дыбыс қою жұмыстары С, Ш, Ж, З, Л	Айтуар дыбыс айтуда аталған дыбыстарды анық айтуға қалыптасты. Логопедиялық жұмыстар барысында Айтуармен артикуляциялық аппараттың жұмысын нығайту үшін тыныс алу, артикуляциялық жаттығулар жасалды. Дыбыс айту бұзылысын жою үшін дыбыс қою, машықтандыру жұмыстары орындалды. Дыбыс қою кезінде механикалық көмек көрсету арқылы дыбыс қойылып, машықтандыру жаттығулары сөз басында, ортасында,

			аяғында дыбысталды. Фонетикалық фонематикалық естуінің қалыптасуының нәтижесінде дыбыстарды ажыра біледі. Диктант жазу жұмыстарында дыбыстарды тек қана қатар келгенде ғана шатастырады. Дыбыстарды айтуда бірнеше сөздерден құралған сөйлемдерде анық айтуға бейімделді.
8	Өтеміс Б	Дыбыс қою жұмыстары С, Ш, Ж, З, Л, Р, Т, Д	Логопедиялық жұмыстар барысында Өтеміс Бибарыспен артикуляциялық аппараттың жұмысын нығайту үшін тыныс алу, артикуляциялық жаттығулар жасалды. Дыбыс айту бұзылысын жою үшін дыбыс қою, машықтандыру жұмыстары орындалды. Дыбыс қою кезінде механикалық көмек көрсету арқылы дыбыс қойылып, машықтандыру жаттығулары сөз басында, ортасында, аяғында дыбысталды.
9	Мусабек А	Дыбыс қою жұмыстары С, Ш, Ж, З, Л. Лексикалық-граммикалық сөйлеу құрылымын дамыту	Айтуар дыбыс айтуда аталған дыбыстарды анық айтуға қалыптасты. Логопедиялық жұмыстар барысында Айтуармен артикуляциялық аппараттың жұмысын нығайту үшін тыныс алу, артикуляциялық жаттығулар жасалды. Дыбыс айту бұзылысын жою үшін дыбыс қою, машықтандыру жұмыстары орындалды. Дыбыс қою кезінде механикалық көмек көрсету арқылы дыбыс қойылып, машықтандыру жаттығулары сөз басында, ортасында, аяғында дыбысталды. Септік жалғауларын түсіну құрылымы дамуда.

Логопедтің жұмысынан кейінгі толық нәтижеге жеткен оқушылар:

Қуаныш А, Шахризада Ф, Сағындық Р.

Мұғалім-логопед:

Н. Мағауияұлы